

Урок № 28-29

Дата: 05.11.2021

Тема: Україна у складі СРСР (1921-1991рр.)

Мета: охарактеризувати розвиток Україна у складі СРСР (1921-1991рр.); розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини .

Хід уроку:

На жовтневому (1964р.) пленумі ЦК КПРС замість М.С.Хрущова першим секретарем ЦК КПРС був обраний Л.І.Брежнєв. З 1965р. почалося здійснення економічної реформи з метою прискорення науково-технічного прогресу, інтенсифікації розвитку народного господарства. Реформа в промисловості передбачала перехід від адміністративних до економічних методів правління:

- переведення підприємств на госпрозрахунок;
- оцінку діяльності підприємств не по валовій, а по реалізованій продукції;
- створення на підприємствах фондів матеріального стимулювання.

Реформа в сільському господарстві передбачала:

- підвищення закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію;
- встановлення твердих планів закупівлі сільськогосподарської продукції. За здану продукцію понад плану встановлювалася надбавка 50% закупівельної ціни;
- перерозподіл національного доходу на користь сільського господарства;
- заходи, що сприятимуть розвитку соціальної сфери села.

Спочатку проведення реформи забезпечувалися відносно високі темпи розвитку народного господарства. Економісти називали восьму п'ятирічку (1966 – 1970 рр.) «золотою». Але з 70-х років темпи економічного зростання уповільнюються. Економіка продовжувала розвиватися екстенсивним шляхом, намітилося постійне відставання в науково - технічному і технологічному процесі від розвинених країн Заходу. Командна система не змогла повністю вписатися в умови, запропоновані НТР, що стало однією із ключових причин спаду економічного розвитку.

У 70-ті – 80-ті рр.. значно загострилася проблема трудових ресурсів. Союзні міністерства і відомства, зміцнюючи свої позиції, ігнорували потреби та інтереси республіки, нехтували питанням соціального розвитку, охорони навколишнього середовища та ін. Посилилися безгосподарність і безвідповідальність, усе більше заявляли про себе корупція, організована злочинність і тіньова економіка.

Криза в економіці – один із проявів тієї моделі соціалізму, яка базувалася на радянському тоталітаризмі, на всевладді партійно державних – структур. Ця криза показала, що старі методи й принципи господарювання не спроможні забезпечити прогрес суспільства.

Початок 70-х рр. характеризується нарощанням реакційних тенденцій у суспільно - політичному житті республіки та в сфері ідеології. Україна стала ареною жорстокої боротьби із жупелом українського націоналізму, підсилилися русифікаційні процеси.

Сподівання народу на продовження процесу десталінізації не віправдалися. В цей період відбулася реанімація сталінізму: відновлено престиж Сталіна; порушувалися громадянські права і свободи; демократична активність людей визнавалася за інакомислення; здійснювалися незаконні репресії при збереженні в суспільстві атмосфери страху.

Конституція СРСР 1977 р., Конституція УРСР 1978 р., в яких говорилося про демократизацію політичної системи, розширення прав і свобод радянських громадян, рівність націй, розходилися з реальним життям. Конституція формально узаконила безмежну владу комуністичної партії, оголосивши її «ядром політичної системи суспільства».

Політична, ідеологічна криза сприяла певній радикалізації політичних настроїв чистини шістдесятників. У цих умовах як протест проти антинародних дій партійно-державного апарату, проти обмеження, національного життя в Україні набирає силу дисидентський рух. Він ставив за мету вільний розвиток української культури і мови, забезпечення громадянських прав і був проявом національно-визвольного руху. Завдяки самовідданій діяльності українських дисидентів визрівала ідея про необхідність утворення власної незалежної держави, про необхідність кардинальних перетворень у всіх сферах життя радянського суспільства.

На початку 80-х рр. радянське суспільство дедалі глибше втягувалося в соціально-економічну, політичну та ідеологічну кризу. Деградування «верхів» і розвал державної ідеології були настільки очевидними, що навіть серед вищих елементів керівництва формувалися реформаторські сили. У “низах” наростало невдоволення, зневіра, байдужість.

8. Загальна криза суспільства загострювалася. ЇЇ глибинні причини полягали в деформаціях, зумовлених пануванням адміністративно-командної системи, історично обмежених форм суспільної організації. У березні 1985 р. новим генеральним секретарем ЦК КПРС було обрано М.С. Горбачова, з ініціативи якого в СРСР почалася перебудова суспільства. Завдання оновлення всіх сфер життєдіяльності вимагали глибоких зрушень у вирішальній сфері – економіці. Програма прискорення соціально-економічного розвитку країни передбачала: до 2000 року створити виробничий потенціал, що дорівнював би створеному за 70 років радянської влади; вирішити традиційні соціальні проблеми – продовольчу, житлову, забезпечення населення товарами повсякденного вжитку. Але на практиці ці плани виявлялися утопічними.

Були прийняті: “Закон про державне підприємство”, “Закон про кооперацію” та інші, які передбачали:

- переведення підприємств на госпрозрахунок;
- утворення кооперативного сектора;
- тісний зв'язок заробітної платні з результатами господарської діяльності.

Червень 1990 р. – Верховна Рада СРСР прийняла програму переходу до регульованої ринкової економіки, яка з самого початку виявилась нежиттєздатною. Економіку України важко було реформувати й тому, що більш 60% її становила важка промисловість. Оборонні галузі поглинули до 2/3 науково - технічного потенціалу. Національною трагедією став вибух 26 квітня 1986 р. на Чорнобильської АЕС. Економічні реформи перебудови не дали позитивних результатів, тому погіршився соціальний стан населення. Проведення реформи політичної системи сприяло демократизації суспільства, політика гласності прискорила процеси десталінізації, реабілітації жертв репресій. Бурхливі зміни в суспільстві сприяли відродженню національно - визвольних процесів. Суспільно - політичний рух, що відбувався в Україні в період перебудови, мав одночасно демократичний характер.

З 1985 по 1988 рр. суспільно-політичний рух проявлявся, в основному, в критиці існуючого ладу, у відродженні української історії та культури. Роль першопроходців у захисті української культури, ліквідації “білих плям” історії відігравала Спілка письменників України. У подальшому населення України переходить від критики до активних політичних дій, відбувається радикалізація суспільно-політичного руху.

Упродовж 1988 – 1989 рр. масово виникають неформальні організації, які очолюють демократичний, національно-визвольний рух: Українська Гельсінська Спілка, Зелений світ, Меморіал, Громада та інші.

У вересні 1989 р. з ініціативи Спілки письменників України та інституту літератури АН УРСР була створена масова суспільно-політична організація “Народний рух України за

перебудову". У 1990 р. після ліквідації статі 6 Конституції СРСР та прийняття Верховною Радою України постанови "Про порядок реєстрації громадських об'єднань" починається формування багатопартійної системи. Зростанню національної самосвідомості населення республіки сприяло прийняття Верховною Радою України 16 липня 1990р. Декларації про державний суверенітет. Проголошувалася верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади республіки в межах її території. Шахтарські страйки у Донбасі, студентське голодування у Києві, інші акції яскраво свідчили про глибокий кризис суспільства.

Нова спроба модернізувати адміністративно-командну систему, створити умови для побудови «гуманного демократичного соціалізму» пов'язана з іменем М. Горбачова. Вона спричинила демократизацію всієї політичної структури, розбалансування економіки, розкол суспільства і втрату союзним керівництвом контролю над суспільними процесами. Ключові терміни та особи.

СРСР, нова економічна політика, тоталітаризм, голод, українізація, індустріалізація, колективізація, п'ятирічка, розкуркулення, Дніпрогес, Запоріжсталь, колгосп, команда економіка, масові репресії, радянсько – німецькі договори, Велика Вітчизняна війна, Друга Світова війна, Рух опору, партизанський рух, ОУН–УПА, День Перемоги, культ особи, відлига, десталінізація, раднаргосп, шістдесятники, дисиденти, економічна реформа, застої, Конституція, БАМ, перебудова, гласність, Народний Рух України, багатопартійність, Декларація про державний суверенітет, студентське голодування, М. Хрущов, Ю. Гагарін, Л. Брежнєв, М. Горбачов, П. Шелест, В. Щербицький.

Запитання для самоперевірки:

- 1.Що вам відомо про життя українців в період «застою»?
2. Що вам відомо про життя українців в період «перебудови»?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми;

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Науумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнайко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:

**kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,
але не пізніше 20:00**